

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Báró Vay Miklós megnyitó beszéde a reformált egyetemes konventen.

Mélyen tisztelt egyetemes konvent!

Midőn debreczeni országos zsinatunk második ülészakának a m. 1882-dik év szeptember hó 17-én tartott utolsó üléséből, felséges urunk, koronás királyunk ugyanazon év július hó 30-án kelt legfelsőbb elhatározása folytán, átalakított törvényjavaslatait, a vallás- és közoktatási miniszter ur ő exiájának azon kéréssel terjeszté újból fel, hogy méltóztatnék azokat ő felségének megerősítés végett hathatósan ajánlani s hovahamarábbi szentesítést kieszközölni, egyszersmind kötelességemmé tette, hogy azon esetben, ha ez minden kifogás nélkül történnék meg, hívnam fel az egyes főt. egyházkerületeket, valamint azoknak kebelökben leendő kihirdetésére, ugy a messzire nem halasztható egyetemes konvent tagjainak is megválasztására.

Az illető miniszter ur ő nagyméltósága, kit ez alkalommal arra is felkért országos zsinatunk, hogy mondana nevében hő köszönetet l. k. királyunknak azon figyelméért s helyeslő méltánylásaért, melylyel törekvéseit és működéseit kezdettől fogva kísérni méltóztatott, legnagyobb készséggel s előzékenységgel igyekezett törvényeink legfelsőbb helybehagyására vonatkozó kérelmünknek érvényt szerezni, a mint hogy azok alig három hetek lejártával, október hó 13-án végleges szentesítést nyerve kezeimhez vissza érkeztek, újabb csalhatlan jeléül felséges urunk egyházfelekezettünket örök hátlára kötelező atyai gondoskodásának s irántunki kétségbe nem vehető kegyelmének.

Az egyházkerületek, általam a történekről minden késedelem nélkül értesítettvén, jelzett törvényeink kihirdetése s az azzal kapcsolatban levő teendők, nevezetesen azok mentül elébbi életbeléptethetése céljából rendkívüli gyűléseket hívtak össze s ezek végzései alapján, a helybeli különböző viszonyok s egy átmeneti időszak szükségének figyelembe lett vétele mellett, még a nem mindenütt ked-

vezően fogadott lelkészválasztásira nézve is, önállólag, egymástól egészen függetlenül intézkedtek, egyszersmind azon tárgyak s kérdések elintézhetése tekintetéből, melyeket vagy már magok egyházi törvényeink jeleltek ki egyenesen konvent elébe tartozóknak, vagy az egyházkerületek utasítottak időközben ahhoz, mint jelenleg már egyházi alkotmányunkba beleillesztett, meghatározott jogkörrel bíró s intézkedő hatósághoz, konventi képviselőiket az előírott számban, három évre mindenütt véglegesen megválaszták, a miről is hivatalosan értesülvén, kötelességemet véltem teljesíteni, midőn a mélt. és főt. egyetemes konventet, törvényünk 59. §-a értelmében ide Budapestre, e jelen több oldalról alkalmasnak vélt s óhajtott időre egybehívni bátorkodtam.

És ime, meggyőződéseim szerint, ezekkel be lennének mindazon teendőim fejezve, melyeknek végrehajtását zsinatunk, utolsó ülése jegyzőkönyvének 308. számú pontja szerint, egyenesen csekély személyemre méltóztatott ruházni, ugy annyira, hogy ha a reám bizottaknak miként lett végrehajtásáról jelentésem tétele után s e mellett mindinkább hanyatló testi s lelki erőm leverő érzetében sem válok e pillanatban még meg, hatvan hosszú évek óta folytatott egyházi hivatalos pályámtól, arra egy részről legközelebről létrejött egyházi abbeli törvényünk irányabani hódoló tisztelet kötelez, mely az egyetemes konvent elnökségével, a hivatali korára nézve legidősebb püspököt és főgondnokot bizza meg, — másrészt pedig, elnöktársam jóakaratu támogatására is biztosan számítva, azon remény s bizalom, hogy egyetemes egyházunk mélyen tisztelt képviselői ez alkalommal sem vonják meg tőlem, mind ez ideig reám árasztani méltóztatott kegyességüket s kiméletes elnézésüket.

Melyek legyenek immár jelen egyházunk életében kétségtelenül egy új korszakot beavató, némileg talán újabb, de mindenesetre csak egyházkerületeink autonóm-ájával összeférhető szervezetet igénylő, a régiéknél, eddig is már szélesebb és hatályosabb működési tért nyert, egyszersmind azonban nagyobb felelősséggel is járandó kon-

ventünknek teendői, azt, valamint eljárásunk sorrendjét s módozatát is, maga a mélyen tisztelt konvent bölcsesége fogja meghatározni, részemről csak előleges tájékozás végett legyen, mintegy zsinati tanácskozásaink utóhangjaként, némelyeket felemlítenem szabad.

Azon érvek s döntő okok között, melyek zsinatunk létrejötténél főbb tényezőkként szerepeltek, tagadhatlanul „az országos reformált egyházi közalap” felállításának minden oldalról s egyhangulag történt élénk sürgetését illeti meg az első hely; és méltán, mert a ki körülményeinket ismeri, és azokat elpalástolni nem akarja, az tagadni nem fogja, hogy ezen országos közalaphoz további hiányában szegénységgel küzdő egyházaink az egyeseknek nálunk soha nem hiányzó, soha nem nélkülözött s maig is tapasztalható áldozatkészsége mellett is, sok helyen pusztulásnak fognak indulni, nem is említve azt, hogy eljött az ideje annak, miszerint végre valahára, megannyi számos nyomorral küzdő lelkészeink martyrságának lehetőleg véget szakítsunk, özvegyeik- s árváikról gondoskodjunk! — A minthogy e meggyőződéstől s érzettől áthatva igyekezett zsinatunk e cél mentől biztosabban s minél előbb lehető utólrétegzése tekintetéből hozni meg azon törvényeket, illetőleg határozatokat, melyeknek végrehajtásával van első sorban konventünk megbízva s melyeknek sikere felől nem lehet azon reménylett esetben kétség, ha oly hévvel s meleg kebellet fogja egyetemes, ez idő szerint még kirekesztőleg saját erejére utalt egyházunk ez ügyet felkarolni, mint a minőt az, mentől virágzóbb létfeltételünknek egyik tényezőjeként megérdemel, illetőleg tőlünk meg is követel! Igen, megkövetel, mert nem egy nemes felhevülés pillanatának volt e törvény rögtönzött szüleménye! tudta zsinatunk, hogy egyedül ennek hiányára utaltak több mint két évtizedek előtt mindazok, kik az akkor már ez irányban megindult áramlatnak — az azon évekből hírlapjainkban máig is feltalálható ismételt nyilatkozataik szerint — gátot vetettek! Egy régi függőben maradt tartozás lerovása is lebegett tehát törvényhozóink szeme előtt! és ha vissza emlékezünk mindazokra, melyek ez ügyre nézve jeleseink által közelebről a maga helyén s azonnali nem megvetendő tényleges eredménnyel elmondattak, egy önként adott, királyi szentesítést nyert szó, egy szent ígéret s komoly fogadás beváltása az, a miről gondoskodnunk kell, és pedig nem egyedül konventünknek, hanem az egyetemes magyar reformált egyháznak, melynek törvényhozásunk azt, mint gondos ápolást igénylő szülöttjét, világ hallatára helyezé védszárnyai alá, bizá mintegy becsületére!

Ez ügy képezi tehát jelen tanácskozásainknak egyik főtárgyát.

De lehetetlen, hogy röviden ne jelezzem még azon másik, szellemi tekintetben annyira fontos, és bizo-

nyára nem csekélyebb erő megfeszítésére méltó kérdést is, melyet zsinatunk szintugy kiválólag az egyetemes konvent kezeire bízott, kimondván a tanügyre nézve, miszerint különben is a konvent leendvén jövőben egyházunk jogainak őre és védelmezője, egyszersmind kötelezve is léssen egyházkerületeinkkel folytonos érintkezése mellett, minden összes tanügyünk vezetése és összehangzatos fejlesztése érdekében szükségesnek mutatkozó intézkedéseket az egyetemes tanügyi bizottság segélyével megtenni, a mint-hogy részben e terhes feladat könnyebben történhet megoldása tekintetéből készíté el zsinatunk a köznevelés és közoktatásról szóló minden tekintetben jóra törekvő igyekezete s áldozatkészsége felől tanuskodó törvényeit, azokat egyszersmind, mint alkotmányos szervezetünktől el nem választható s annak kiegészítő részét az egészszel együtt s egyetemesen bocsátván m. 1881-dik év november 24-én legfelsőbb megerősítés alá.

Miután azonban a vallás- és közoktatási miniszter ur ő extíája legfelsőbb helyről nyert utasítására hivatkozva 1882-diki augusztus 7-én kelt levelében arra szólított fel bennünket, hogy jelzett tanügyi törvényeinket azon oknál fogva, mivel a gymnasiumi és reáliskolai oktatásról szóló törvények jelenleg épen az országos törvényhozás tanácskozási szőnyegén fekszenek, későbbben és külön terjesszük majd fel ő felsége elibe, a zsinat addig is, míg ez esetleg későbbben még szükségesnek látszanék, mint magunkra nézve minden körülmények között érvényeseket és kötelezőket, további intézkedés végett, ide ezen konventhez rendelte áttétetni, nem késvén maga részéről óvás alakjában adni kifejezést azon alaptörvényeinken nyugvó jogainkhoz való szoros ragaszkodásának, mely szerint a magyarhoni reform. egyház, tanügyeire nézve, az általa eddig is kétségbe nem vont törvénytábla korlátok között, egészen szabadon rendelkezhet s fog ezentul is saját kebelében mindig rendelkezni: s miután tehát — mint ez tudva van — országos törvényhozásunk csakugyan foglalozik is már e tárggyal, lehet reményleni, hogy, mint ezt egy némelyekre nézve eddig is már tette, innen tul is figyelmére méltatandja konventünknek netaláni ez alkalommal is nyilvánítandó észrevételeit, illetőleg törvények engedte jogos kívánatait, meglehetvén róla győződve, hogy mindazokra nézve, melyeket szeretett hazánkban a közművelődés és tudományok terjesztése, az erkölcsiség nevesbitése s növelése, valamint nemzetiségünk miudinkábbi megszilárdítása tekintetéből tenni szándékozik, hitfeleketünknél ezentul sem fog buzgóbb s hivebb szövetségesekre találni.

E két méltán előtérbe állítható tárgyon kívül a főt. egyházkerületek s több egyesek is, számos ügyeket terjesztének fel ide elintézés végett, de ezek előterjesztésével nem kívánom még ez alkalommal fárasztani a mélyen

tisztelt konvent tagjait, a mennyiben ezekre nézve úgy hiszem, ez alkalommal is az eddigi eljárást méltóztatnak majd elrendelni, s minden bejött és még folyvást érkező tárgyakat egy bizottságnak adni ki, egybeállítás és véleményezés végett.

Ezen előadások után nem lenne más hátra, mint hogy tanácskozásainkat megkezdjük, melyeknek megnyitása előtt azonban legyen szabad még egyszer kérhetnem ki a nm. és ft. e. konvent kezét.

Haladás a theológiában.

(Folytatás.)

Tudom, hogy azt mondják sokan, kik e sorokat olvasák: de hát mondd meg, régibb theológiáknak melyik részeit adjuk fel? Mond meg, hogy mely részletekre nézve gondolsz haladást, mit szünjünk meg hinni s micsoda új igazságokat fogadjunk el? Ily részletekbe én nem bocsátkozhatom s legkevésbé sem érzem magamat arra felhiva. Én egyik theologiai iskolát sem akarom most képviselni, csak azt jelzem, a mi nekem minden élő theológiában szükséges kelléknek látszik, hogy annak mozogni kell előre, hogy annak haladónak kell lennie. Ha a mi régi skót theológiánkról azt mondhatom, hogy meg van benne a haladás élete, azt hiszem, a legjobbat mondtam róla, mert e szerint az nem *caput mortuum*, a mivé némelyek tulzó tisztelükkel tennék, hanem életerővel teljes hatalom, melyben meglevén a fejlődés csirája, új formákba alakul. Hogy mely régi ágak hullanak el s mi lesz az új hajtás, azt megmondani nem az én dolgom, és talán egy olyan emberé sem, ki a mozgalomban saját gondolataival szerepet játszik. A maga idejében majd napfényre kerül minden. És azok félhetnek legkevésbé az újtól, a kik a régít szerették, mert velem együtt azt kell hinniök, hogy Skóciában, valamint bárhol is, a keresztyén gondolkodás új egészséges fejlődésének egyedüli föltétele az, ha az újban ugyanazon evangéliomi erő buzog fel még hatásabb formákban, mely a réginek életét képezte. Konkoly is kelhet ki az igaz, s vannak, a kik ezt már bőségben látják nálunk. De e világon a jónak együtt kell teremni a rosszal, és még az egyházban is a konkoly és a tiszta buza gyakran igen közel vannak egymás mellett. A növény, bármilyen legyen is, jobb, mint a gyümölcstelen kopárság és a halál. — Jobb előre mozogni, lehetőleg magasabb dolgok felé, mint holt kincseket számolgatva az ajtó előtt ülni, csufot üzve a járókelőkkel.

Egész okoskodásunk összefoglalható a növekedés vagy fejlődés általunk már többször érintett eszméjében. Minden igaz tudás fejlődés tárgya. Minden, a miben élet van, növekszik és új formákat ölt, s különösen ha a körüllevő talaj termékenységgel van megáldva. A theologia nem képez kivételt e törvény alól, sőt inkább, mint Neander gyakran mondja és még gyakrabban megmutatja, kitünő példát szolgáltat arra. Kedvencz gondolata volt neki, hogy a mint a reformáció Pál apostol theológiáját helyezte előtérbe, korunk még magasabb típusra találja János theológiájában. Ha valaki azt akarná megérteni, hogy miképen növekedett először a keresztyén theologia és hogyan vette föl különböző formáit, tegye tanulmányozása tárgyává Ne-

ander egyháztörténelmének második és harmadik kötetét. Látni fogja, mint emelkedik a keresztyén dogma épülete, nem mint csalhatatlan kezek által emelt mysteriosus depositum, hanem mint a kritika és gondolkodás egyesült működése által létrejött nagy munka, a kritika mind teljesebben felmutatván a keresztyén eszméknek minden más eszmékhez való viszonyát, elfogadva a mi jó s visszavetve, a mi rossz és oda nem tartozó, míg a keresztyén hitvallás nagy vonalait szabatosan és egymással összefüggőleg meg nem állapodtak. A theologia haladásának egyszerű és szükséges föltételei, vagy inkább tényezői nem lehetnek más, mint a kritikának folyton megújuló kutatása s a gondolkodásnak folyton megújuló küzdelme. Vannak időszakok, mikor mind a kritika, mind a gondolkodás mintegy holtan vesztegel, s akkor a theologia tesped; de épen a mostanihoz hasonlólag vannak időszakok, mikor a szentírásnak kritikai tanulmányozása magas szárnyalást vesz, mikor a keresztyén gondolkodás új problémákkal bátran szembeszáll — s ilyen időkben a keresztyén theológiára nézve merőben lehetetlen megállani, haladnia kell előre.

Most egyelőre be kell már zárnom megjegyzéseimet. Aligha azon vonal nyomán haladtak ezek, melyet magam elé huztam, mikor munkához kezdtem s azon gondolkodom, hogyan végezzem el legjobban a szerkesztő által elém tűzött feladatot. Szándékomban volt erősebb történeti vonásokban adni meg a feleletet s felmutatni azon haladást, mely a szentírás és különösen az újtestamentum theológiájában észlelhető, ez utóbbi saját szaktanulmányozásomnak levén tárgya, a mely haladást bámulatosan szép vonásokban rajzolja Reuss „újtestamentomi theológiájában.“ Valami határozottabbat gondolni sem lehet, mint az újtestamentomi írók haladásának vonásait s a theologia tanulója igen jó hatással lehet, ha e vonásokat nem téveszti el szeméi elől s olyan értelmes és szerencsés vezetőt választ, a minő Reuss Eduárd, ki különböző ágakban oly sokat tett már az újkori theologia érdekében. Az újtestamentomi theológiának különböző típusai ismételve előjönnek és fejlődnek az első keresztyén idősorokban s az egyház egész történetén keresztül. Semmiben sem találunk kevesebb egyformaságot, mint a keresztyén theologia folyamatában. Nem önkényes az, vagy nem pusztán különböző vélemények halmaza, és legkevésbé önmagának ellenmondó, a hogy róla Lord Macaulay mondja. Kétségkívül vannak benne ellenmondások, vannak benne határozottan eretnek és negatív hajtások, összekötve egységüknek gazdagságában egészséges fejlődéssel is, de legalább azok előtt, kiknek van szemük látni és értelmük érteni, az egésznek alapját haladásban nyilatkozó való élet képezi. Ilyen gondolatokkal foglalkoztam, mikor iráshoz kezdtem, de azok más irányt vettek, a theologiai tudomány előttem álló lényegi alkotásából vagy szerkezetéből indulva ki. Hogy felvett tételtemet bebizonyítottam-e ez uton, nem tudom; de nyujthattam valami alapot a további vitára, a mi kívánatos volt e cikksorozat czéljára nézve. Egy dolgot kérek csak — s ezt a szerkesztő kétségkívül biztosítani fogja, hogy minden kritika a legteljesebb mértékben tárgyilagos természetű legyen, mely a kérdésre szorítkozva, sem személyemmel, sem állásommal ne foglalkozzék.

Csiky Lajos.

(Folyt. köv.)

Középiskolai tanárok számát meghatározó országos törvény tárgyában intézett kérvénye a magyarországi ref. egyház egyetemes konventjének a miniszterelnök és vallás- s közoktatási miniszter urakhoz.

Nagyméltóságú miniszter ur!

A középiskolai törvényjavaslat épen most levén az országgyűlési közoktatási bizottság tárgyalása alatt, indítva érezzük magunkat a köznevelési és közoktatási szervezetünkről szóló s. / . alatt tisztelettel ide is mellékelt munkálatot, a törvényjavaslat tárgyalásánál s megállapításánál leendő figyelembe vétel végett, a képviselőházhoz tiszteletteljes feliratunk kíséretében betérjeszteni.

Ezen munkálatban, mely köztudomás szerint már az országgyűlési közoktatási bizottsághoz át is tétetett, elő van terjesztve, hogy hitfelekezeti középiskoláinkat, úgy a közoktatás általános érdekeinek, mint egyházunk saját viszonyainak megfelelőleg hogyan kívánjuk szervezni, és hogy a középiskolai országos törvény megalkotásánál, hitfelekezeti iskoláinkra nézve mily mértékig óhajtjuk és tartjuk szükségesnek a figyelembe vételt. — Minthogy azonban ezen szervezeti munkálat minden indokolás nélkül foglalja magában az egyes §-okat, s tán ezen körülménynek tulajdonítható, ha a „szervezet“-nek iskoláink legvitálisabb érdekét érintő pontjai is a mélyen tisztelt közoktatási bizottság kellő méltatásával nem találkoznak, — miként ez a törvényjavaslat 17. §-ának megállapításánál is előfordult: mulaszthatatlan kötelességünknek ismerjük, a középiskoláinkat komolyan fenyegető bajnak idejében lehető elhárítása végett, szemben a törvényjavaslat hivatolt §-ával, köznevelési és közoktatási szervezetünknek idevágó pontját, jelen tiszteletteljes feliratunkban, habár rövid indokolás kíséretében, azon kérelemmel ajánlani nagyméltóságod becses figyelmébe, méltóztassék odahatni, hogy az idézett §. a törvény megalkotása alkalmával, hitfelekezeti középiskoláinkra való tekintettel a mellékelt „szervezet“ 97. §-a ezen második kikezdésének:

„a rendes tanárok száma az igazgatóval együtt, bármely középiskolánál, az abban fenálló osztályok számánál kevesebb nem lehet,“ —

megfelelőleg módosíttassék és ez által elháríttassanak azon bajok, melyek a közoktatási bizottság többsége által megállapított törvényjavaslati pontnak iskoláinkra való kiterjesztése mellett, köznevelési és közoktatási fejlődésünk szépen megindult és előre haladó menetének megzavarásával, hogy ne mondjuk, megakasztásával, magára az államra is, csak hátrányosan nehezednének.

Nagyméltóságú miniszter ur! Távol van tőlünk, hogy bármily tiszteletreméltó czim alatt oly irányt és érdeket kívánjunk venni védelem alá, melyek a közoktatásügy országos feladatával ellenkeznek, meg levén győződve a felől, hogy mint a multban iskoláink virágoztatása által hazánknak és egyházunknak egyaránt, hasznos szolgálatot tettünk, úgy jelenben és jövőben is egyházunk csak akkor örvendhet virágzó állapotnak, ha iskoláit a tanügy fejlődésének s a kor kívánalmának színvonalán megtartja: azonban csupán tanügyi szempontból tekintve sem látjuk indokoltnak a törvényjavaslat 17. §-ának azon határozatát, mely

a 8 osztályu gymnasium rendes tanárainak legkisebb számát 12-ben állapítja meg, még kevésbé pedig azt, mely a négy osztályu középiskoláknál e számot hat tanárban kívánja megállapíttatni, és ezt különbség nélkül a hitfelekezeti iskolákra is kiterjesztetni rendeli.

(Vége köv.)

Az egyházak klassificatioja s a lelkészek qualificatioja kérdéséhez.

A zsinati törvényeknek lelkészválasztásról intézkedő §§-ai közt a 186., 187., 188-ik §. az egyházak osztályozásáról, a lelkészek, segédlelkészek pályázati képességek megállapításáról rendelkezik.

Az egyházak osztályozása és a lelkészek minősítése iránti eljárást — tehát — az egyházkerületek állapítják meg az egyházmegyék meghallgatásával.

Az előbbi nem nehéz, mert:

„Az egyházak osztályozása“ kifejezés alatt az egyházaknak lelkészi fizetés mennyisége szerinti osztályozása értetvén, ez jelen állásában szabatosan megállapítva, betérjesztetik az egyházkerületre, hol az összeállítandó nagy keretbe mindenik osztály illó helyére beillesztetik.

A segédlelkészek minősítése sem okoz sok nehézséget, mert rájuk nézve hiteles, irott bizonyítékok, képesítési és iskolai bizonyítványaik képezik a legdöntőbb érvet, igen szűk és korlátolt lévén a gyakorlati életben kifejtendő és kifejtett működésük tere.

Nagyfontosságú azonban s megoldásában nagy áldást vagy nagy romlást hordoz magában a ref. lelkészek minősítési kérdése, melynek megfejtését a zsinat, az iránypontok megjelölését sem mutatva ki, érintetlen hagyta.

Az ide vonatkozó §-ok szövege első tekintetre a kérdés megfejtését oda látszik utalni, hogy miután az egyházak 4 osztályba soroztattak, üljön össze egy elevenek és holtak felett ítélő törvényszék, idézze a lelkészeket lelkismerete törvényszéke elibe, s a szerint a mint a helyes vagy helytelen tudat, rokon vagy ellenszenv a mérő serpenyőt erre vagy arra billenti, állítsa a megítélteket jobb és balkeze felől, állítsa fel a servi inuteles és viri excellentissimiközt a négy átmeneti osztályt. A törvény ily értelmezésére és végrehajtására azonban — meggyőződésünk szerint — zsinati atyáink nem gondoltak, nem gondolhattak, amaz egyházban, melynek egyik valláserkölcsei alapelve ez: „A ki közületek legnagyobb, legyen a ti szolgáto k“, azon egyházban, melyben a legfőbb egyházigazgató is csak „primus inter pares“ azon egyházban, mely gazdagok és szegények közt is a testvéri szeretetet hirdeti és sürgeti, melynek alapelve — mint alapítójának volt, a democratia, ezen egyházban, a lelkészek kasztrendszerinti osztályozására gondolni — teljes lehetetlen.

Feltéve, mert vannak, kik a törvényt így értelmezik, feltéve, hogy akadnának oly bátor férfiak, kik lelkiismeretük megsértése nélkül el mernék foglalni a birói széket, a törvény §-ai nyomán lelkész társaik fejére ráolvasnák és rátennék a gloriát vagy anathenát: az elsőre nézve nem azt mondaná-e a szerény önértet: Én nem akarok emberek től itéltetni, az utóbbira: Kicsoda vagy te, hogy a más szolgáját kárhoztatod? Átalában nem

ezt kérdezné-e: Mi alapon merél engem megítélni? hol vannak az élő vagy írott bizonyítékok? ismered-e tudományos készültségem, gyülekezetem vagyoni, társadalmi viszonyait, működésem tényezőit, vagy akadályit, általában a talajt, melyen, a vonzó és taszító erőt, segítséget vagy elhagyatást, melyel munkálkodom, vagy küzdök? Kicsoda az, ki ez és ily kérdésekre még hivatali tisztársát illetőleg is lelkiismeretes feleletet tudna, merne, vagy akarna adni? Anynyival inkább kicsoda az ki nem, vagy csak felületesen ismert tisztársait magához, vagy másokhoz viszonyítva classificálni merészelné?

De továbbá, hova lenne a lelkészek közt az egyenlőség, testvériség szent és az anyaszentegyházra oly üdv-árasztó érzése, midőn sok felmagasztalt dőlyfős kevélységgel, a lealacsonyított pedig a lealáztatással rendszerint együtt járó irigységgel tekintenének egymásra? mivé lenne a lelkész tekintélye gyülekezete előtt, mely eddig lelkészét talán legderekabb papnak tartá? nem megalázná-e ez nemcsak a családfőt, hanem a családot is? És pedig a legtöbb esetben nemcsak igazságtalanul, hanem ok nélkül is, mert legalább a mi egyházkerületünkben statistikai adat hiányában hozzávetőleg mondjuk, a lelkészek 60—70%-je állandóan egy helyben marad, változni nem kíván, nem akar, miért az ilyet minősíteni?

Ha tehát meggyőződésünk szerint e törvény intentiója egyáltalában nem az, hogy a lelkészeknek egymáshoz viszonyítva a törvény alapján kitünő, jeles, elegendő, alig elegendő calculus osztogattassék, mit ért a minősítés alatt és miképen kell azt megállapítani? Nézetünk és meggyőződésünk szerint e törvény és az ezzel rokon §-ok semmi mást nem czéloznak, mint a mit a Gelei-Katona 22-ik kánon következőleg kifejezett: Ut nullum pastorum invito ac repugnante populo Senior Dioeceseos obrudere: Sic etiam populus, neminem eorum invito Seniore conducere ac introducere potest. Pastoribus quoque omnibus stricte interdicitor, ne etiam si alio vocantur absque scitu ac permissu sui Inspectoris operam aliis absolute addicant, sed ea conditione si is assentiatur, ut is cum praecipuis suis confratribus, an ille eo loco sit dignus, dijudicare queat. Ezt érti tehát a minősítés alatt, hogy „an aspirans eo loco dignus sit.“ E törvény egész az újabb időkig érvényben, gyakorlatban volt. Az u. n. dislocationalis egyházmegyei gyűléseken mutattatott ki minden változó hivatalnok helye. Legújában — néhány évtized óta azonban, mint tudjuk, e jogát az egyházi hatóság egészen feladta, mert az u. n. megerősítés csak egyszerű tudomásvétel volt, innen az oly szomorú eredményü papválasztások, melyeket a politikai pártok ragadtak már kezökbe.

A lelkészek tehát nem egymáshoz, hanem az általuk elfoglalni szándékolt posztiohoz való képességi viszonyokban megítélendők, a törvény szavai szerint minősítendők, an sit eo loco dignus, és pedig most is mint régen megítéli a Senior cum praecipuis suis confratribus, a változott viszonyoknál fogva értetvén ez alatt a világi befolyó elem is. Miből önként következik, hogy előre senkit sem kell minősíteni, hanem csak azt és akkor, midőn valamely hely üresedésbe jöven, valamely aspirans ezt kérelmezi. A minősítés pedig abban áll, hogy az e czélra kinevezett bizottság tagjai nyilatkozata alapján állítja ki az esperes, sőt írják alá a bizottsági tagok a pályázó részére szükséges bizonyítványt, melyben világosan kifejeztetik, hogy N. N. lelkész az u. n.

lelkészi állomásra minősítettnek nyilvánítatik: az iskolai és képesítési bizonyítványok döntő tekintetbe vételével ugyanily módon állítatik ki a segédlelkészek minősítési bizonyítványa is.

A törvény ily értelmezésének, mely ugy a felolvasott, mint azokkal rokon §-okban és passusokban a lelkészekre nézve nem classificatiót, hanem csak qualificatiót sürget, mint van p. o. ügyvéd, tanár képesítés, semmi sem mond ellene, sőt egyedül ily alkalmazása lesz kivihető, megnyugtató, áldásthozó.*)

T Á R C Z A

Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez.

IV.

1631. szeptember 7. Nyir-Bátorban közzsinat tartatik, melyen 30 egyén ordináltatik, köztük négy akademikus. Ezek egyike Ványai János kállai pap. A hazaiak közt van egy oláh pap is Tatarosi Mihály, a ki a tatarosi oláhok közé ordináltatott. 61. l.

Ezen zsinat végzései:

1. Budaeus János középszolnoki, Szilvásy Márton szilágyi, Debreczeni C. András alföldi esperesek megerősítetnek.

2. Az alföldi esperes évenkénti vizitációjáról, a superintendenshez tegyen jelentést s ez legyen bíró az erkölcsök felett, mert maga az alföldi esperes épen nincs bátorságban a törökök miatt.

3. Az iskolai tanulók, rektoraik bizonyítványához, az illető esperes beleegyezését és pecsétjét kérjék, különben rektorságra nem bocsáttatnak. 63. l.

Az akademikusok közül sokan, a patrónusok által adott pénzt hitvány dolgokra tékozolván s adóságok miatt gyalázatba stb. merülvén, haza jöttük után egyházi szolgálatot vállalni vonakodnak, e mellett arminianismusba is esnek stb. — Ezentul csak olyanok ajánlatnak a patrónusoknak, a kik a következő feltételeknek aláírnak.

1. A pénzt csak tudományos czélra fordítják.

2. Pusztán gyönyörködés végett utazni, különösen Angliába, a patrónusok engedelmé nélkül nem szabad.

3. Nagy kölcsönzésekkel, különösen honfitársai-
kat ne adósítsák el.

*) Közöltük ezen, a lelkészeknek qualificatioja kérdésében adott véleményét, felhiva rá a lelkészek figyelmét. Mindenesetre megérdemli a tárgy, hogy hozzá szólljanak, annyival inkább, mert e kérdés helyes és megnyugtató megoldása lesz egyik legfőbb próbája magának a lelkész-választási törvénynek, s lesz egyszersmind alapja egyházunk szebb jövőjének is.

4. A hittani és bölcsészeti tanulmányoknak szorgalmasan neki fekdjenek, nemcsak könyvek olvasása s a tanárok hallgatása, hanem a magán és nyilvános vitákban való részvétel által is.

5. A helvét hitvallással ellenkező mindenféle szektáktól, véleményektől pl. arminianismustól óvakodjanak.

6. Patrónusaik iránt hálásak lesznek.

7. Haza jövén, a lelkészi szolgálattól nem vonogatják magokat. 650. l.

Ezekre a külföldre menők esküvéssel és kézáddással kötelezték magokat.

1632. márczius 3. Debreczenben az esperesek s némely tekintélyesebb lelkészek összegyűlnek; jelen van Szepsi Mihály abaujvári esperes is.

Végeztetett:

Kecskeméti Máté testvére Dániel, a törökök segélyével maga s egy nőtestvére számára Debreczen városától 400 forintot csikart ki, mint állítólag testvére javait. Ezen per eligazításába, a Kecskeméti Máté könyvtárára nézve, a debreczeni főiskola érdekében, az egyházkerületi hatóságnak is be kellett folyni, be is folyt s a peres ügyet elintézte. 64. l.

1633. Tasnádon közzsinat; 26 egyén ordináltatik, köztük 4 akademikus. Debreczeni S. Gáspár Váradra, Szikszai Gergely a szathmári várba, Hodászi Miklós Székelyhid Ujvárosra, Köröllei István Makóra stb.

Végeztetett:

1. Diószegi Mihály váradi, Debreczeni Gergely érmelléki megválasztott esperesek megerősítetnek.

2. A korábbi zsinatok által hozott némely végzések a kánonokhoz toldalécul kinyomatni rendeltetnek. 65. l.

1634. június 18. Közzsinat Szathmáron. 47 egyén ordináltatik, köztük legelől Megyesi Pál Vár-aljára, utána jegyezve: Ambitosus. Aba, Ohat, Haláp, Ködszállás, Felhalom stb. még mint anyaggyülekezetek szerepelnek. E zsinaton mintegy 300 egyén volt jelen. Végeztetett:

1. Pécsváradi Péter zarándi, Csengeri József szilágyi, Helmeczi Pál mármárosi megválasztott esperesek megerősítetnek.

2. A kánonokhoz pótlécul adandó czikkek újból átnézetnek s helyben hagyatnak.

3. Követség menjen az erdélyi fejedelemhez nagyságos Zólyomi Dávid ügyében.

4. Borbély Gáspár tasnádi lakos új házasságra léphet, ha esküt tesz, hogy neje őt hűtlenül elhagyta s

erre ő nem adott okot, a nő kötelékben marad. 67—68. l.

1635. június 17. Közzsinat Váradon. Ordináltattott 23 egyén, köztük három akademikus, ugymint: Tornai István Bösörménybe, Jenei István Telegdre, Diószegi Dávid a váradi várba. Van két oláh is: Tatarosi Péter és Papfalvy Péter.

E zsinaton csak öt esperes volt jelen a többiek az iszonyu árviz miatt nem jöhettek. Végeztetett:

Az alföldi egyházak régi állapota visszaállítatik. Ráczevi Máté a makói, Szilágyi Mihály pedig a turi districtus esperese legyen. Látogatásairól minden esztendőben jelentést tegyenek a superintendenshez s ez legyen a morum censor, de nem zárva ki az espereseket s a többi lelkésztársakat.

Gyöngyösi Pál, hamis bizonyítványok használata miatt, hivatalától megfosztatik s az egyházkerületből kizáratik. Nemsokára visszavétetik.

Debreczeni Dániel káromkodás miatt, hivatalától megfosztatik. 70. l.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Vidéki tudósítások.

Nagy-Bajom, 1883. január 18.

Ki van hát hirdetve a zsinati törvény; a jobb lelkek várakozással csüggenek a jövőn, hatva és saját körükben munkálkodva készítik elő annak boldogságát. Sőt mindeütt megindult a mozgalom, szervezkedünk s e szervezkedés által véljük megvetni ref. anyaszentegyházunk jólétének, virágzásának alapját. Itt e 3360 lélekkel bíró egyházban is megcsináltuk a tabula rasat s egymásután irunk rá, a miként zsinati törvényeink s az azok alapján kiadott egyházkerületi utasítások rendelik. Szervezkedünk mi is.

A munka elején a figyelő lélek azonnal észrevehette, hogy népünkre már magának annak is nagyszerűen erős hatása volt, hogy a törvények előtte országos egyházi törvényekként hirdettettek ki; jól esett neki tudomására jutni annak, hogy az egész magyar haza minden református polgárát egy törvény kötelezi. Na igen, mert eddig csak annyit tudott, hogy mit rendel az egyházmegye és egyházkerület, most pedig az egész magyarhoni ref. anyaszentegyház által alkotott s Ő Felsége a koronás király által szentesített törvényt lát. — Én észleltem a népet akkor, a mikor főhatóságom rendeletéből a törvényt kihirdettem s megmagyarázni megkisértettem, s lelkem egész gyönyörével láttam nem egy-két arczon az igaz és benső öröm ragyogását, mit az egység érzete keltett. E benső öröm átérzésének eredménye az, hogy mig eddig a presbyter-választások alkalmával csak kevés érdeklődés mutatkozott s a szavazatok száma csekély vala, addig a december 28-án megtartott presbyter választáskor a 709 szavazásra jogosított egyén közül szavazatlapját tekintélyes szám beadá. És a szavazás eredménye arról tesz bizonyosságot, hogy a nép öröme az egyház előbbmenetele feletti öröm volt. Mellékes

érdek pártokat nem csinált, a politikai pártoskodás pedig eszébe sem jutott senkinek, s habár sokan nyertek is szavazatot, illetve a szavazás sokfelé ment is, a megválasztott presbyterium — melyben az intelligentia is szép számmal képviselve van — értelmiség, jóakarát tekintetében méltán foglalja el az ő diszes helyét.

Tehát az első nagy lépés megtétetett; a presbyterek meg vannak választva. Nagy lépés, mert az egyház s féltve őrzött kincsünk az iskola sorsa sok tekintetben ezekkel áll vagy esik. Én bízom bennük s hiszem, hogy bizalmamban nem fogok csalódní. Jogosit e hitemre mindjárt az első ünnepélyes gyűlés lefolyása, a melyen teljes számmal és mély érdeklődéssel jelentek meg. Itt ejtetett meg az egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselőkre a szavazás egyakarattal s buzgalommal, még arról sem feledkezve el, hogy az eddig mindig szelid mérsékletet tanusító tiszántuli egyházkerület azon eljárása feletti mélyen érzett fájdalom kifejeztessék, melynek eredménye az oly közösen tisztelt és szeretett főpásztor, főgondnok s jegyzői kar lemondása lett. Itt állapított meg a tanítóknak eddig a szülőktől közvetlen nyert, de ezután az egyháztól nyerendő fizetése nemesen s a népnevelésügy szolgáinak megelégedésére. Felvetetett az ingyenskóláztatás kérdése is és merem reményleni, sőt hiszem, hogy nem nagy idő múlva fel lesz állítva az. A közalap eszméje lelkesedéssel fogadtatott; az egyházi s ez idő szerint még csak a tanköteles gyermekek szülőire vetendő iskolai adó (tandij) az eddigi gyakorlat szerint birtokaránylag kivettetni elrendeltetett. Hanem bizony — őszintén szólva — az egyházi közgyűlésre nem lett volna nekünk szükségünk, mert a népképviselőlet alapján s bizonyos időre választott presbyterek bátrabban, erélyesebben s én jó lélekkel mondom eredményesebben mozogtak volna e nélkül. — Érzí ezt maga a nép értelmesebb osztálya is, s itt ott sokszor lehet hallani, hogy ez kárt tesz nekünk. Ne adja az Isten! már meg van s köteles tisztelettel kell fogadni az annak szervezésére vonatkozó törvényt is. Mi úgy fogadjuk, sőt igyekszünk a nézetünk szerint nem helyest is egyházunk javára, boldogságára, felvirágoztatására alkalmazni, mert osztjuk G. K. azon nézetét, hogy a keresztyén embernek nem elég egyedül a törvényt betölteni.

László János.

Irodalmi jelentés.

Tiszteletteljesen bátorkodom e becses lapok tisztelt olvasóinak nagybecsű tudomására hozni, hogy ha Isten segít, ez év vége felé ily című korrajzot bocsátok sajtó alá: „Petrovics Péter és kora.” (1486—1557.) A mű körülbelől 20 nyomott ivre terjedend, előfizetési ára 2 o. é. frt lesz. Petrovics 16-dik századi államférfiaink egyik magasan kiemelkedő alakja, ki a protestantismust és a magyar államiságot megsemmisítéssel fenyegető két nagy hatalom (osztrák és török) közt fölemelkedvén és szilárdan állván: azok ellenséges áramlatainak gátat vetett. Kora két nagy eseményében, a pórlázadás elnyomásában és az egyházjavításban fő szerepet játszik, sőt ez utóbbiban, mint királyi helytartó, vezérszerepet visz. Az ő államférfiúi bölcsesége és erélye által alapított meg (1556. márczius 8.) a 140 évig virágzott önálló erdélyi

fejedelemség, az ő magyar államalkotásra irányuló törekvésének kihatása a magyar nemzeti nyelvnek és országalkotmánynak annyi századok viharai és vérzivatarai közt megmaradása s korunkban virágzásra juttatása. Az ő államférfiúi bölcsesége az általa megalkotott nemzeti fejedelemség által hitte és látta, a nemzeti önállóság és szabadság jövőben kifejlését és nemzetboldogító hatását. — Tudván pedig azt, hogy a polgári szabadság csak úgy lehet tartós és állandó érvényű és értékű, ha az az erkölcsi és lelkiismeretbeli szabadságnak gyümölcse, koronája: tehát ez okból mindenek felett az evangéliumból kiinduló reformáczióknak, hazánk talajában meggyökereztetését tartotta elodázhatlan feladatának és a polgári szabadság létfeltételének. Nincs magyar földön, még Perényi Pétert sem véve ki, a ki a hazai reformáczió ügyéért való lelkesedésben és küzdésben őt feyül mulná.

Tájékozásul egyelőre bátorkodom korrajzom rövid áttekintését, mely nyolcz szakaszból fog állani, a t. olvasóközönséggel megismertetni:

I. szakasz. 1486—1490. Petrovics születése, első gyermekévei. Mátyás uralkodása végévei.

II. szakasz. 1490—1513. Oligarchia és anarchia korszaka.

III. szakasz. 1514—1516. Pórlázadás kegyetlenkedése. Földhöz kötött jobbagyság eredete. Petrovics részvéte a pórlázadás elfojtásában. (Mint újdonságot egyelőre is megemlítem, hogy a Péter főispán által 1067-ben, Salamon király uralkodása 5-dik évében alapított zásty-apátság 1514-ben pusztult el, a Dósa György kuruczainak dulása folytán, miután 447 éven át virágzott. Másik újdonságul azt jegyzem itt meg, hogy nagy nevű, országos hírü történészeink, minő Haan, Ipolyi s mások, még 1870-ben sem tudták, hol feküdt hazánk területén a zásty-apátság, Budai Polg. lexikonában Tisza-Sasra teszi. Én 1882. november 20-án felfedeztem, kiderítettem, okmányokkal, nyelvészetiileg, földrajzilag és történelmileg megállapítottam, hogy a zásty-apátság Gyoroktól 1 óra járásnyira, a csicséri határban, a Maros által alkotott csucsos szigetben alapított. Zastó szláv szó, jelent csucso magyarul, tehát csucsi-apátságnak volna mondható. Régi okmányokban csucserei, csycserei, cicerei neveken fordul elő. 1514 után ezt a Csucs nevű helyet (possessio Csucs in comitatu Orodienzi) Petrovics Péter kapta adományul; 1560-ban pedig, tehát az ő halála után 3 évvel II. János király Beregszói Hagymás Kristófnak adta, augusztus 18-án Gyula-Fehérvárott.)

IV. szakasz. 1517—1525. Egyházujítás kezdete. A lelkiismeret felszabadítására s az ország függetlenítésére irányzott mozgalmak, s ezek elnyomatását czélzó törvények.

V. szakasz. 1526—1540. Török uralom kezdete. Kettős királyság. A reformáczió terjedése. A katolikus egyház végelgyengülése. Petrovics tevékenysége az egyházujítás terén. Lippai és temesvári főiskolák. Zápolya halála. Petrovics és két gyámjárta. (Martinuzzi és Török Bálint.)

VI. szakasz. 1541—1551. A reformáczió diadala tetőpontján. Izabella kormányja. Martinuzzi cselszövénye s iszonyu végsorsa.

VII. szakasz. 1551—1556. Német uralom. A római katolicismus helyreálltatása. Rövid uralma. Reactió. A török újabb hódításai s boszuja.

VIII. szakasz. 1556—1557. Petrovics mint helytartó és az evangélikus státus megalapítója. A reformáció szülte protestáns egyház államjogositása. Petrovics életpályájának vége.

Gyórok, 1883. január 16.

Rácz Károly,
lelkész és tanító.

K ü l f ö l d.

Németország. A német lutheránus egyház s általában a protestáns világnak ágostai hitvalláson levő része ez évben emlékezetes ünnepélyeknek néz elébe, melyek nem hagyhatják érintetlenül a református egyház tagjainak szívét sem. Luther Márton születésének négyszázados évfordulója következik ugyanis be folyó évi november 10-én.

Németország különböző városaiban, főként Halleban és Wittenbergben bizottságok alakultak már oly czélból, hogy az ünnepélyeket méltólag előkészítsék. Várják, hogy a főegyháztanács rendeletet fog kibocsátani, melyben az ünnepélyt egyházban és iskolában lehetőleg általánossá fogja tenni. — Berlinben is alakulóban van egy bizottság s mint hirlik, javaslatba hozták egy emlékszóbor felállítását. Nem csak arról van azonban szó, hogy Luther születése napját ünnepélyes emléknappá tegyék, hanem arról is, hogy művei ujra kiadása által föllevenítsék azt az élő szót, mely évszázadok rabigáját törte szét hatalmas erővel s hogy életének és működésének képét újra föltárják a reformátor életiratában.

Luther összes műveinek kiadása már biztosítva van s Weimárból már szét is küldettek az előfizetési felhívások. A két első kötet folyó évi szeptember és november hónapokban jelenik meg s azután évenként körülbelül három kötet hagyja el a sajtót, kötetenként 40—50 ivvel, ivenként 16 nagy lapon s az egész munka megjelenése tiztizenkét évre van tervezve. Az egyes kötetek árát terjedelmük határozza meg, s egy ivnek ára 40 pfennigre tétetvén, egy kötet ára 16—20 márk között fog váltakozni. Az aláírók neve az első kötet végén ki fog nyomtatni.

Hogy e kiadásnak kezdete összeesik a jubileumi évvel, ez a kegyelet méltó tanujele gyanánt tekinthető, melyre a nagy reformátor szelleme mindenesetre igényt is tarthat. Nagy megelégedésükre szolgál tehát a németeknek, hogy császári urok bőkezűsége lehetővé tette a vállalat tudományos előkészítését és hogy a vallásügyi minisztérium a leghivatottabb férfiakból bizottságot állított az ügy vezetésére. Hogy a kiadó, Knaake, drakenstedti lelkész, mily buzgalommal és sikerrel fáradozik már évek óta a régi lutheri iratok, nyomtatások összegyűjtésében, azt mindenki tudja, s így bizton lehet várni, hogy a közönség megbízható szöveget s lehetőleg teljes bibliographiát nyer. Eltekintve a felekezeti különbségtől, azt hiszszük, hogy minden nagyobb könyvtárra nézve becsületbeli kötelesség Luther műveinek teljes és egységes kiadását megszerezni.

Olaszország. A fentebbihez némileg hasonló hirt, irodalmi újdonságot közölhetünk az olasz reformált egyház életéből. „Bibliotheca Della Riforma Italiana“ czimmel előfizetési felhívás indult ki onnan, mely hivatkozva a francia és spanyol példára, a reformáció korabeli protestáns iro-

dalmi művek ujra kiadását helyezi kilátásba oly formán, hogy a kiadók a régi írásmódot ujjal helyettesítik s az eredetileg latin nyelven írott munkát olasz fordításban adják. Az ujra nyomtatás Flórenczben fog történni, itt lakván a kiadó is, Comba Emil tanár, ki szaktekintélynek van elismerve az olasz reformáció történetének területén. — Egy kötet (8—10 ivvel nyolczadrétben) ára valamivel több lesz másfél forintnál s a kiadók e csekély árból is leengednek annak, ki előre négy kötetet rendel meg. Az ügy érdekében meleg részvétellel üdvözölheti e vállalatot minden igazi protestáns ember, s vajha fölélesztené e terv nálunk is a jó példák követését, hiszen mi dicsekedni szoktunk reformáció korabeli theologiai irodalmunk gazdagságával. — A Luther-ünnepély s az olasz protestánsok törekvése önkénytelenül eszünkbe juttatják e mondást:

Ki multjához érzéketlen,
Szebb jövőre érdemetlen.

— y — s.

A magyar ref. egyház egyetemes konventjének üléseiről szóló tudósítás.

Január 24. A Bóthy Zsigmond elnöklete alatt kiküldött bizottságnak a konvent tanácskozási szabályaira benyújtott javaslatát fogadtatott el beható eszmecsere után. E javaslat szerint az indítványt vagy határozati javaslatot tevők írásban tartoznak beadványaikat beterjeszteni; egy tárgyhöz kiki egyszer szólhat, az indítványozóknak zárbeszédi joga van. Határozat hozatalra megkivántatik legalább 20 tag, vagyis az összes konventi tagok (38) felerészének jelenléte. Szavazatok egyenlősége esetén az elnökök szava dönt, ha ez is megoszlanék, akkor a javaslat vagy indítvány elesik. Ha pedig halasztást nem tűrő és rendelkezést igénylő eset forog fenn, az ily ügy bizottságnak adatik ki ujszövegezés végett. A konvent ülései nyilvánosok, de az elnökség, ha szükségesnek látja, vagy 3 tag indítványára zárt ülést tart.

E javaslat letárgyalása után a tanügyi bizottság által beadott jelentés vétetett tárgyalás alá, zárt ülésben.

Január 25. Báró Vay Miklós az e napi ülésben sem jelenhetvén meg, az egyik elnöki széket újból gróf Dégenfeld Imre foglalta el.

Zárt ülésben tárgyalatott a képviselőház közoktatásügyi bizottsága előtt tárgyalás alatt levő középtanodai törvényjavaslatra vonatkozó bizottsági vélemény. Végzés. A középtanodai törvényjavaslat a képviselőház közoktatásügyi bizottsága előtt épen tárgyalás alatt levén, alkalmasnak találja az egyetemes konvent ezen időpontot, hogy a köznevelési és közoktatási szervezetről az országos zsinat által alkotott munkálatot, melyben az evangelium szerint reformált magyarországi keresztyén egyháznak a középtanodai közoktatás tárgyában elfoglalt álláspontja kifejezést nyert, melyhez ezen egyház ugy a békekötések által szentesített történelmi jogokra, mint a tanügyi érdekekre tekintettel hiven ragaszkodik, s melyet védeni elhatározott, a képviselőház elé terjessze, s megbizza az egyetemes convent elnökeit, hogy az országos zsinat által elfogadott ezen munkálatot a sürgősségnek megfelelőleg felirat mellett, még ma, a képviselőház elnökénél benyújtani, s a képviselőháztól ezen

munkálatnak a közoktatásügyi bizottsághoz kiadását s méltó figyelembe vételét kérni sziveskedjék.

Ezután felolvastattott a tanügyi bizottságnak dr. Kovács Ödön bizottsági előadó által fogalmazott következő véleményes javaslata:

Ki lévén küldve, hogy lehetőleg még e mai napra javaslatot tegyünk a konventnek egyetemes tanügyünk fejlesztése érdekében legsürgősebb teendői felől, van szerencsénk véleményünket következőkben terjeszteni elő:

„A konventnek összes tanügyünk fejlesztése érdekében végzendő első és főkötelességét szabatosan körülirta az 1882. szept. havában Debreczenben tartott zsinat jegyzőkönyvének 276-dik pontja alatt, midőn kimondta, hogy az „iskolaügyi munkálatot (t. i. a „köznevelési és közoktatási szervezetet“) a ref. egyházunkban fennálló összes alsóbb és felsőbb iskolák mindennemű szellemi és anyagi ügyeire felügyelő és azokat intéző hatósághoz az egyetemes konventhez teszi át, hogy mint egyházunk törvényes jogainak őre és védelmezője a szükséges intézkedéseket összes tanügyünk összehangzatos fejlődése érdekében tegye meg.“

E szerint az irány, melyet tanügyünk fejlesztése érdekében követnünk kell, nem lehet egyéb, mint az, a mit az említett „köznevelési és közoktatási szervezet“ megszab. Hogy pedig a haladást ezen irány felé már most megkezdjük, erre nézve szükségesnek látjuk, hogy a konvent már jelen alkalommal intézzen felszólítást mind az öt egyházkerülethez, miszerint lehetőleg már a jövő 1883/4. tanévben kezdjék meg ezen egyházi törvény értelmében az alsóbb és felsőbb iskolák átalakítását és szervezését, a mennyiben pedig újabb intézkedéseket tesznek (pl. tanárok választásánál), azoknál ezentul feltétlenül ezen törvény határozatait kövessék. Egyszersmind felhivandók volnának az egyházkerületek arra is, hogy eljárásuk eredményéről, a kebelökben létező alsóbb és felsőbb iskolák berendezéséről, hiányairól, ezen törvény foganatosításának akadályairól már a jövő évben tegyenek tájékoztató jelentést. Az egyetemes tanügyi bizottság pedig felhivandó volna, hogy ezen jelentéseket feldolgozva, vagy egy megbízott tanügyi előadó által feldolgoztatva, véleményes javaslatokkal kísérvé terjessze a jövő évi konvent elé.

Ezen kívül még különös megbízásul adatott a konventnek a zsinat által, hogy készítsen, illetőleg az egyetemes tanügyi bizottság által készítettessen szabályzatot az érettségi vizsgálatokról és készítse, illetőleg készíttesse meg a középiskolai tantervet vagy legalább is ennek főbb vonalait. Ennek folytán javaslatba hozzuk, miszerint hívassék fel az egyetemes tanügyi bizottság, hogy szükség esetén más szakértő férfiak segítségét is felhasználva, már a jövő évi konvent elé terjesszen javaslatot

a) az érettségi vizsgálatok berendezéséről,

b) a középiskolai köteles tantárgyakból a középiskolákban felveendő tananyag mennyiségéről, terjedelméről, beosztásáról, tanítási módszeréről és a használható tankönyvekről. Ezen utóbbira nézve célszerűnek látnók, ha az egyetemes tanügyi bizottságnak előlegesen is utasításul adatnék, hogy

c) javaslata készítésénél legyen különös tekintettel a legutólsó miniszteri középiskolai tantervre;

d) munkálkodásában tartsa folyton szemé előtt azon fő irányadó elvet, hogy a mi gimnáziumaink gimnáziumok

akarnak lenni és maradni, azaz oly tanintézetek, melyeknek legfőbb célja az értelem és ítélőképesség, a kedély és jellem összehangzatos kimivelése, nem pedig egy csomó közvetlen gyakorlati életpályára képesítő ismerethalmaz közlése. Vegye tekintethe, hogy ezen magasztos emberi cél főszekőze az ó klasszikus irodalom;

e) egész erővel, a hol kell, férfias önmegtagadással küzdjön középiskolai oktatásunk összehasonlíthatlanul legfőbb miseriája, a tulterheltség ellen, mely maholnap épen a gimn. nevelés legfőbb célját veszélyezteti, vagy egyenesen meg is semmisíti, a mennyiben a megemészthetetlen ismerethalmaz az értelmet megrontja, az ítélő-tehetséget meggyengíti, és a növendékeknél azon kikerülhetlen tapasztalat, hogy feladatukat kellőleg megoldani, kötelességüket hiven teljesíteni nem tudták, ezen tapasztalat a kedélyt és jellemet is megmérgezi.

Végül megjegyezzük, hogy felsőbb oktatásügyünk fejlesztése körül egyik elsőrangú teendője a konventnek egy tanárképző-intézet felállításáról gondoskodni. Azonban ez sokkal nagyobb munka, semhogy akár bizottságunk, akár a konvent már most tárgyalásába kezdhette; de nézetünk szerint a megoldás siettetésére szolgálna, ha a konvent már most nevezne ki egy bizottságot, mely jövőre az előmunkálatokat megtegye.“

Ezen bizottsági javaslat ellenében Hegedüs László a következő határozati javaslatot nyújtotta be: „A bizottság indítványával szemben mondja ki a konvent, hogy tekintetbe véve azon körülményt, miszerint a középiskolai oktatásról szóló törvényjavaslat a képviselőház tárgyalása alatt van s az országos törvény hozatala nagyfontosságú előzetes kérdések eldöntését teheti szükségessé: — ez uttal nem intézkedik más ügyekben a konvent, minthogy első sorban szervezze a tanügyi bizottságot, vizsgálja át most mindjárt a tanügyi bizottság szervezetét; másodsorban hívja fel a konvent az egyházkerületeket, hogy a köznevelés és oktatás szabályzatában meghatározott iskolai felügyelő hatóságokat alkossa meg.“

A nagy többség a prot. tanárképezde felállításának mulhatlanul szükséges voltát hangsúlyozza mindössze is abban térve el egymástól, hogy némelyek a tanügyi, mások egy külön, ezen konventből kiküldendő bizottságot kívántak az előkészítési munkálatokkal megbízni. A szavazatok többsége szerint az egyet. tanügyi bizottság feladatává tétetett.

Ennek letárgyalása után a közalap számadásainak megvizsgálásáról szóló jelentését nyújtotta be ennek elnöke Kántor S. Ezen jelentés szerint az egyetemes ref. közalapra aláírási iven ajánlatot 19.130 frt, kötvényeken, 6840 frt, élethossziglan tett évi ajánlatok összege 95 frt, évi járadékul, míg az illetők hivatalukat folytatják 110 frt, aláírás nélkül beküldött készpénzbeli adományok 890 frt, 20 évi kötelezettséggel évi 8 frt = 160 frt. s végül Ujfalussy Miklós alapítványa, melyet az illető 1500 frtra ígért kiegészíteni, az összeg, az utóbbi tételt nem számítva 27.225 frt, melyből már 5352 forint befolyt s takarékpénztárilag kezeltetik.

Január 26. Az előbbi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után a konventi bíróság megalkotása került szőnyegre. A zsinati törvény szerint ez két elnökből és titkos szavazat útján választandó 13 tagból kell, hogy álljon. Kovács Albert indítványozá, hogy 14 tag választassék és a paritás

elvének megtartása mondassék ki, vagyis, hogy a bírák fele egyházi, fele világi legyen. Hosszas vita után kimondatott, hogy 13 tag választandó, és pedig tekintet nélkül a paritás elvére. Majd hosszabb vita keletkezett a felett, hogy választás alá esnek-e ennek a bíróságnak elnökei, vagy pedig az egyetemes konvent elnökei egyszersmind a konventi bíróságnak elnökei is legyenek. A nagy többség ez utóbbi értelemben nyilatkozott.

Ezután felolvastatott az erdélyi igazgató bizottságnak a moldva-oláhországi misszió ügyében tett jelentése a konventhez, melyben előadatik, hogy az erdélyi egyházi kormányzó testületnek az Oláhországban levő, de egyházilag Erdélyhez tartozó reform. egyházak ügyeiben tett intézkedései merőben hatálytalanok; miután az oláh kormány az erőszakoskodó egyházi pártok megzabolázására többszöri megkeresés után sem tesz semmit. Az oláh rendőrség szemeláttára követtetnek el egyes dulakodók által oly dolgok, melyek miatt az egyházi élet békéjét feldulják, minden törvényes egyházi rendet felforgatnak, s már csak e miatt is az újabb időkben ott a ref. egyház hívei nem hogy szaporodtak volna, de egyre kevesbednek. De vannak ott anyagi bajok is, a mennyiben a missziói pénztár bevételei nem képesek az ott szükségelt kiadásokat fedezni s e miatt az ott működő egyik buzgó lelkész Láng Károly is kész és kénytelen leendő az általa jelesül betöltött állomást elhagyni, mihelyt másutt kedvezőbb kilátása lesz. S ez ismét nagy kárára lesz a különben is meggyengített misszió-ügynek. Ezért kéretik a konvent, hogy erre a missziói célra legalább 300 frt évi segélyt adjon. S végül kéretik a missziói pénztár számadásainak megvizsgálására. Az anyagi segély kérése ellen felhozott ugyan, hogy mindkét dunai kerületnek van külön horvát-szlavon missziója, ezek erre áldoznak, az oláh misszióra pedig hozzon az erdélyi kerület kissé nagyobb áldozatot. A határozat az lett, hogy intéztessék a vallásügyi miniszterhez sennek, vagyis az állami kormányhoz az utján az oláh kormányhoz felirat az iránt, hogy az az egyházi főkormányzók törvényes rendeleteinek foganatosításában nyújtson, ha szükséges polgári, rendőri közegei által segédkezet; továbbá, hogy a kért 300 frtnyi segély vettessék ki a népesség arányához képest az öt kerületre, s ezek kéressenek fel e reájuk eső összeg fizetésére. A számadások vizsgálására a közalapot megvizsgáló bizottságot kérték fel.

Az országos közalapok és alapítványok ügyében való intézkedés iránt a dunán- és tiszántuli kerületek már e zsinatot megkeresték, onnan pedig ezen ügyet a konventhez tették át. Ez ügy került volna tárgyalás alá; de egyszersmind az előadó Tóth Sámuel felemlíté, hogy ebben az ügyben már az 1880-dik évi konvent küldött ki egy bizottságot javaslatkészítésre, mely bizottság azonban eddig nem tett semmit.

Török P.: Az a pár évvel ezelőtt kiküldött bizottság, melynek épen ő lett elnökéül megválasztva — igaz, hogy az alapok kutatását illetőleg nem tett semmit, de nem hanyagságból, hanem mert nem látta szükségesnek. A reform. egyház megbizta ezelőtt pár évvel püspökeit és főgondnokait, hogy — úgy szólván — mint egységes testület örökdenek egyházunk jogai és érdekei felett, ezt a megbizottak tették is, éber órállók voltak, Kéri, hogy ezen ügy továbbra is ezen testületre bizassék nyilvántartás végett. Ezen indítvány egyhangulag elfogadtatott.

A zsinati törvények egyik pontja szerint az oly lelkészek, kik a lelkészi hivatalt elhagyva, a tanári pályán kívül más életpályára, vagy hivatalba lépnek, megszűnnek lelkészek lenni, s lelkészi oklevelük megsemmisítettnek tekintendő, e törvény szerint kérdéssé vált, hogy Szász Károly, ki jelenleg kultuszminiszteri tanácsos, de egyszersmind egyetemi magántanár is, megtarthatja-e továbbra is papi palástját. Ezért Szász Károly a múlt novemberi kerületi gyűléstől, vagy esetleg a konventtől kért ügyére nézve magyarázatot. A kerület az ügyet, minden véleményes jelentés nélkül a konvent elé terjesztette, mely előtt az illető bizottság a mai ülésben terjesztette elő javaslatát, és pedig oly értelemben, hogy tanári állására való tekintetből Szász Károly papi jellege meghagyandó.

Határozat lett, hogy tekintve tanári állását, hogy ha a lelkészi állást elhagyta is, de épen az egyházi és iskolai élettel oly szoros összefüggésben levő kultuszminiszteriumban visel hivatalt s tekintve, hogy a zsinati törvénynek visszaható ereje nem lehet és Szászt, ki a lelkészi hivatalt akkor cserélte fel állami szolgálattal, mikor még nem tudhatta, hogy ez által a lelkészi pályához vezető ajtót maga után végleg bezárja, a lelkészi jelleg meghagyatik.

Tárgyalás alá jött a házassági törvényszékek ügye s a végzés az lett, hogy egy bizottság küldetett ki azzal az utasítással, hogy ez magát az evangelikusokkal érintkezésbe téve, a jövő konvent elé terjesszen javaslatot.

A katonasági lelkészek és a fegyenczházi lelkészi oktatás ügyében a múlt konvent felterjesztésére érkezett miniszteri leirat tudomásul vétetett.

Végül a fegyházi lelkészek ügye került elő kimondatott, hogy ezek amaz egyházmegye kebelébe kebelezendők be, melyben az illető fegyház van, s hogy ennek folytán a fegyházi lelkészek is részesei azoknak a kedvezményeknek és terheknek, melyekben az egyházmegye többi lelkészei részesek, s hogy a rendes lelkészi állomások betöltésénél az egyházi hatóságok ezekre is tekintettel legyenek.

Január 27. Gr. Dégenfeld Imre és Török Pál elnöklete alatt az ülés megnyilván, az előbbi ülés jegyzőkönyve hitelesített. A fegyházi lelkészek ügyében feliratot intéznek az igazságügyminiszteriumhoz a fegyházi lelkészek jobban díjazásuk és nyugdíjképessé tételük iránt. A házassági törvényszék felállítására iránti javaslat készítésre gr. Ráday G. elnöklete alatt Kovács Alb., Kolozsváry és Körmendy küldetnek ki. Tárgyalás alá vétetett a táborig lelkészek ügyében érkezett leirat, melyben a hadügyminiszter tudatja, hogy a táborig lelkészek száma nem szaporítható, minthogy arra nincs szükség; a hol a polgári lelkészek nem volnának hajlandók a katonák körül lelkészi teendőket teljesíteni, oda a táborig lelkészek fognak időnkint kiküldetni, a hol pedig a polgári lelkészek katonák körül papi funkciókat végeznek, azért rendes fizetésre nem számíthatnak, hanem mint eddig, úgy ezentul is bizonyos díjban részesíttetnek. A katonáknak szorgalmasabb templomba járása érdekében intézkedés fog tételni. A leirat tudomásul vétetett.

Az új büntetőtörvény az anyakönyv vezetésénél elkövetett hibákért a lelkészeket büntetéssel fenyegeti, azonban országos anyakönyvi minta nincs, és így, mikor némely statisztikai adatot kell az állami hatóság részére kiadni, a legjobb akarat mellett is megeshetik, hogy az anyakönyvi

rovatok hiányossága miatt téves adatot szolgáltat ki a lelkész. Ezért több kerület sürgette a zsinatot s most a konventet, hogy keresse meg az állami hatóságot egy minden vallásfelekezeti lelkészei által kötelezőleg használandó országos anyakönyvi minta készíttetése iránt.

Török P.: Az állam még nem is gondolt akkor anyakönyvre, mikor nekünk mint egyháznak már anyakönyveink voltak, ezért az nekünk drága kincsünk, ne bocsássuk ki kezeink közül. — Hanem miután az egyes kerületek anyakönyvei nem egyöntetűek, ezért mondassék ki, hogy a jövő konventre mindegyik kerület hozzon fel egy-egy példányt a nála használatban levő anyakönyvekből, s majd akkor ezek alapján készíttessék egész ref. egyházunkra nézve egyöntetű anyakönyv. Ez az indítvány elfogadtatott.

A váci siketnéma intézetnél az alapítóknak ajánlati joguk van. A ref. kerületek erre elszórtan jelentékeny összegeket adtak, de a melyek mindekkorig összegezve nem voltak kimutatva. A mai határozat szerint felhivattak a kerületek, hogy a jövő konventre terjesszék be az általuk adott összegek jegyzékét, hogy azután ezek alapján a most már egy testületet képező reform. egyház igénybe vehesse ajánlási jogát.

A konventi bíróság megalkotására beadattak a szavazatok, összesen 32. Megválasztottak: Beöthy, Nagy Péter, Kerkapoly, Révész, Kis Áron, Hegedüs, Filó, Ritoók, Fejes, gr. Dégenfeld Imre, Kovács Ödön, Vályi János és Balogh Imre. Mig a szavazatok összeszámoltattak, felolvastattak a konventi ügykezelés és ügyvezetés iránt beadott bizottsági javaslat. E szerint a konventi tagokból a különféle természetű tárgyakra való tekintetből hat szakbizottság alakítandó, u. m. közigazgatási, közjogi, iskolaügyi, országos közalapi, missziói, országos egyetemes nyugdíjintézeti. Mindegyik bizottságnak elnökét és előadóját a konvent választja. Továbbá a konvent ügyeit az egyházi elnök, vagyis a püspök kezeli, tehát minden konventi ügy ehez nyújtandó be és pedig az ülés előtt egy hóval; a később beérkezettek tárgyalhatása felett a konvent határoz. Az elnök feljogosítottatik, hogy maga mellé egy titkárt vegyen s azt a teljesítendő munkához képest díjazza. Az évenként egyszer tartandó rendes konventi ülés idejéül november hava tüzetik ki.

Végül felolvastattak az országos közalap ügyében kiküldött bizottság nagy érdekű jelentése, mely kinyomatni s a közelebbi vagyis hétfőn 10 órakor megnyitandó ülésen fog tárgyalatni.

Január 28. és 29. A konvent hatodik ülése tegnap a vasárnapi isteni tisztelet végezte után, melyen a konventnek is több s kivált egyházi tagjai jelen voltak, s melyen a theologiai énekkar is közreműködött, — délelőtt 11 órakor kezdődött. — A jegyzőkönyv hitelesítése után az ülés zárt üléssé alakult át, melyben a ma felolvasott jegyzőkönyv szerint egy felirat határozatott a kormányhoz intézteni, melyben kifejeztessék, hogy az egyet. konvent az országgyűlés közoktatási bizottsága előtt levő középtanodai törvényjavaslatának azt a pontját, mely a középtanodai tanárok számát oly sokban állapítja meg, sem a tanügy érdekéből, sem az országos pénzügyi viszonyok szempontjából, sem az ország területén jelenleg létező középtanodák létszámában ennek folytán bekövetkezhető változások tekin-

tetéből nem helyeselheti. Ezen felirat szerkesztésével Filó bizatott meg, ki azt a mai ülés kezdetén terjesztette elő.

A jan. 29-diki ülés tárgyát képezte az a nagy horderejű javaslat, melyet az országos reform. közalap ügyében kiküldött bizottság a szombati ülés elé terjesztett be, s mely tegnap kinyomatva szétszórtatott. Ezen munkálat előadja azon rendszabályokat és előleges intézkedéseket, melyek a közalapról hozott zsinati törvény életbeléptetését lehetővé tenni hivatvák; a melyek ugyan még nem teljesek, mint a bizottság is mutatja, — miután a megjelölt segélyezési célok meghatározásához s intézmények alkotásához még sok oly adat szükséges, melyek eddigelé be nem szereztethettek. Azért ezen javaslat csak azon időközi intézkedésekre szorítkozik, melyek ez idő szerint lehetségesek. — Szükségesek lesznek minden kerület részéről a kebelökben létező vagy szervezendő missziókról, azoknak évi szükségleteiről kimerítő adatok. Továbbá adatok kellene a kerületi és megyei nyugdíjintézetekről, ezek tőkéről, az illető jogi kötelezettségéről és az alapszabályokról. Azután, hogy mennyi a lelkészi állomások száma s mily életkorban vannak az ezen állomásokon levő lelkészek? Szükséges szakértő bizottság által életbiztosítási táblázatok alapján kiszámítani az országos nyugdíjalaphoz való járulás összegét egy bizonyos minimum erejéig; és szükséges leendő mihamarább egy végrehajtó bizottságnak megalkotása az egyházkerületek által választandó rendes és pótagokból. A pénzkezelésre valamelyik hazai pénzügyintézet felkérését ajánlják. A biztosításba felveendők az oly tanítók is, kik sajátosság helyzetüknél fogva az országos tanítói nyugdíjnak nem lehetnek élvezői, és egyszersmint a konvent figyelmébe ajánlatatik az egyházi épületeknek tűzkár ellen való biztosítása az önbiztosítás elve alapján. A rendszabályok 1. §-a szerint a közalaphoz járulás kötelezettsége 1883. január 1-vel kezdődik. Ez ellen Kun B. szólalt fel, mivel — ugymond — még sem az egyháztanácsok, sem a kerületek nincsenek az új törvények szerint szervezve, azért az alaphoz való adózatás hagyassék a jövő január 1-ére. De gr. Lónyay és gr. Ráday szerint ez nem is áll hatalmunkban, mert hisz a közalap létesítését a zsinati törvények rendelik, ezek pedig kihirdetésük alkalmával hatályba léptek. De kár is volna — mondák — elveszteni egy évet.

A 2-dik §. tartalma: Azon zsinati törvényben kimondott elv alapján, hogy a közalaphoz minden családfő köteles vagyoni és kereseti viszonyához képest bizonyos évi járulékot fizetni, hogy ez évi járulék legalább is megfelelő legyen ama érték ezredrészének, melyet egy család évi fentartása igényel, hogy az évi járulék megállapítása osztályba sorozás által történik, 8 osztály állapítottatik meg, melyeknek egyikebe minden családfő vagy családnélküli önálló egyháztag köteles magát bejegyeztetni. A 3-ik §. szerint pedig az első osztályba sorozott családfő fizet évenként 25 krt, a 2-ik osztályu 50 krt és így feljebb 8 frtig, melyet a legmagasb osztályban levők fizetnek.

Végre gr. Lónyay terjesztett elő egy közvetítő javaslatot. Ő, ugy mond, már az 1843-iki országgyűlésen azt tapasztalta, hogy az emberek sehol sem hazudnak oly sokat, mint a pénzügyi dolgok körül. Mikor Széchényi a maga kétgarasos adójavaslatát előterjesztette, és ekkor a vármegyét anyagi helyzetüknél fogva osztályozni akarták, majd mindegyik megyét azok követői a legnyomoruságosabb szín-

ben tüntették fel. Egyházi tekintetben is nem vagyunk annyira szegények. Azért ő ajánl 10 osztályt: 20, 30, 50, 70 krral, 1, 2, 4, 6, 8, 10, 20, 40 forinttal. Tizenhárom szavazat ellenében 14-el ezen javaslat fogadtatott el.

A többi §-ok változatlanul elfogadtattak, kivételével egy pontnak, mely felett a bizottsági tagok is meghasonlottak egymással. A bizottsági többség Kerkápoly s három társa indítványa szerint az ezen egyházi adóból bejövendő összegnek csak 50%-tólja adatnék át a közpénztárnak, 25—25%-tólját pedig az illető egyházmegyék és kerületek fordítanak a közalap által is gyámoltott célokra. A kisebbség gr. Lónyay és Ritók az összes jövedelmet a közalap pénztárába kívánja beadatni.

Január 30. Az előbbi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után Török P. szólalt fel. A közalap ügyében kiküldött bizottság jelentéséből még csak egy pont van hátra; a bizottsági többség és kisebbség külön véleménye felett kellene határozunk. Engedjék meg nekem öreg s hosszas tapasztalatokra hivatkozható embernek, hogy egy kérelmet terjesszek elő. A közalap létesítésével felettébb fontos és üdvös feladat valószínűsítése vár reánk; segíeyezni a szegény lelkészeket, megmenteni a sinló egyházakat, gyámoltitni a missziót stb. Nekem az a hitem, hogy ezen magasztos célokat csak úgy érhetjük el, ha a konventi tagok között minden szakadást kerülünk, ha egyetértéssel, szeretettel intézkedünk. Azért most, midőn az eltérő indítványok felett kellene döntenünk, halasszuk el ezen pont felett a határozathozatalt máskorra, a mikor már ezen megindított munkálatunknak némi látható eredménye is lesz.

Kerkápoly: Szerette volna, hogy mielőtt a híveknek osztályokba sorozása megtörtént s az adakozások megindítottak volna, előbb az ő indítványuk elfogadtatott volna, s az egyháztagoknak a közalap iránti lelkesedése azon tudat által is fokoztatott volna, hogy adományaiknak egy része saját egyházmegyéjük s kerületük hatósága alatt marad s az ő közelben levő bajaik enyhítésére fordítatik: de ő is óhajtja a siker érdekében is, hogy a konvent tagjai teljesen megnyugtatta, minden keserűség érzete nélkül oszoljanak el, azért belenyugszik az elhalasztásba.

Gr. Rádai: Ha az elhalasztás minden indokolás nélkül történnék, nem volna ellene kifogása, de így kénytelen ellene nyilatkozni a zsinati törvények szentsége iránt való tekintetből, melyek e kérdés felett már határozottak, melyeket a konventnek nem áll jogában megváltoztatni. Már pedig az indokolt elhalasztásban bent foglaltatik implicite, hogy a kérdés felett még a konvent vitázhat s talán a zsinattól eltérőleg határoz.

Gr. Lónyay: E határozat elhatározása által a közalap ügye semmi késedelmet nem szenved, mert hiszen a rendszabályok elfogadtattak, s megkezdődik a működés. Másrészt nem szabad felednünk, hogy ama nagy dolgok, melyeket a zsinat teremtett, csak úgy lesznek áldásosak, ha azokat a konvent óvatosan, az egyetértést meg nem zavarólag hajtja végre. Az idő megérleli az eszméket; ő egész életében azon igyekezett, hogy a skrupulusok nem leszavazás, hanem meggyőződés által szüntettessenek meg. A nagy többség a halasztásba belenyugodott.

Török: Én a közalap ügyét nem csak bevégezni, de

megkezdeni akarom. Hozzá kell látnunk a munkálatok megindításához, s ha ereje engedi, hozzá látni a munkához. Mivel először is a gyülekezetekhez és hívekhez egy felhívást kell kibocsátani, ő kéri, hogy ezen nagyfontosságú irat készítésével Filó bizassék meg, s továbbá, hogy mielőtt az kibocsátatnék, előbb arra nézve mind a négy superintendens helybenhagyását adja. Mindkét javaslat elfogadtatott s ezen kívül kimondatott, hogy addig, míg a végrehajtó bizottság megalakulna, a püspökök és főgondnokok ezen ügyben mindazt megtehessek, a mit czélszerűnek látandanak; s legyenek rajta, hogy a híveknek osztályokba sorozása mihamarabb megtörténjék; a befizetés azután maradhat az őszre.

Ezután elővették a többi konventi tárgyak, de a melyekben érdemleges határozatok nem igen hozattak, hanem ki a közigazgatási, ki a jogügyi vagy tanügyi bizottsághoz utasítottatott oly meghagyással, hogy ezek a jövő konventre terjesszenek javaslatot.

Ezzel a tárgyak bevégeztettek. Szász D. részint az uniora, részint egy 1880-ki határozatra hivatkozással azt a kérésftolmácsolta, hogy a közelebbi konvent Kolozsvárott tartassék. Az indítvány elfogadtatott, de azzal a megjegyzéssel, hogy ha novemberig — a mint ez az országos középiskolai törvényjavaslat letárgyalása esetén könnyen megtörténhetik — rendkívüli ülést kellene tartani, az Budapesten tartassék. A mai jegyzőkönyv hitelesítésére még holnap 12 órakor összegyűlnek a tagok, és azzal az ülések berekesztetnek.

Különfélék.

Az országgyűlési közoktatási tanács tárgyalásai a középiskolai törvényjavaslatról folyton folynak. Reánk nézve legérdeklőbb az érettségi vizsgálat kérdése. A jan. 28-diki ülésben Kovács Albert kérdéseket intézett a kormányhoz, hogy a felekezeti iskolák érettségi vizsgálatain micsoda állása lesz a kormánybiztosnak, mi viszonyban lesz a vizsgáló bizottság többi tagjaival, megtagadhatja-e aláírását stb. Kitűnően, hogy a törvényjavaslat szavai félreértésekre adhatnak okot, egy 3 tagu bizottság neveztetett ki az újból szövegezésre.

Az új szövegezés január 31-én tárgyalás alá került; nevezetesen, hogy az érettségi bizonyítványoknál szükséges-e a miniszteri biztos aláírása. Hosszas eszmecsere után a következő szöveg fogadtatott el: „A miniszteri biztos megtagadhatja az aláírást, ha meggyőződött arról, hogy a vizsgán a jelen törvény intézkedései és a miniszter által megállapított vizsgálati utasítások meg nem tartattak.”

A veto-jog elfogadása kétségen kívül csak nehézségek és zavarokba fogná bonyolítani a gyakorlatot.

Ugyancsak az orsz. közoktatási tanács január 30-diki ülésében Kovács A. megpendítette az eszmét, hogy a mint ez a néptanítóknál már keresztül vive van, az összes nem felekezeti és felekezeti középisk. tanárookra kiterjedő országos nyugdíj-intézet állíttatnék fel; így segíthetne az állam legkevésbé odiosus módon a felekezeteken, melyek azt meg is érdemlik. Trefort miniszter örömmel járult az eszméhez, és ígérte egy erre vonatkozó törvényjavaslat beterjesztését.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**